

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Caput primum, in quo disputatur in universum de scriptis Origenis

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

Summa sane æquitate cum Adamantio egit Claudius Espencæus in Commentariis in E. A. pistolam ad Titum: nam neque insano occæcatus amore quicquam de fide historiae de- cerpsit, nec erroribus offensus laudes ipsius obsecravit. Plurimum ipsi fuisse fertur ac mul- ta condonasse Vicelius in libro de scriptoribus Ecclesiasticis; quod quidem ex aliena fide refero, nam librum reperire non potui. Reliquorum vero in ornando Origene industriam longo intervallo superavit Gilbertus Genebrardus, Theologus Parisiensis, & Archiepisco- pus deinde Aqueus: nam priores editiones recensuit, & ad vetera cum Græca, tum Latina Bibliothecæ Regiæ exemplaria contulit & emendavit; novam omnium Operum editio- nem molitus est, in eaque multa nondum edita publicavit, Philocaliam in Latinum sermo- nem transtulit; Collectanea Editioni suæ præfixit, in quibus nihil fere prætermisum est,

Ant. Poss. in Appar. Sacr. Jac. Gretf. de iure & more prohi. bñi libris malos lib. 10. cap. 11. S. Binet. in libello de salute Ori- genis. Abr. Scult. in Medull. Theol. Pat. 1.6. c.1. & 6.

quod ad purgandum Origenem, & omni absolvendum crimine pertineret. Ultimo præ- fertim Collectaneorum capite selecta quædam Origenis profecutus est dogmata, ab Eccle- siastica norma discrepantia; in iisque tutandis vel excusandis nimium suo in Origenem amori obsecutus est. Æquiores se in rebus ipsius tractandis præbuerunt Antonius Possi- vinus, Jacobus Gretserus, & Stephanus Binetus, veritatem spectantes unam, odio vel ami- rari nihil admodum tribuentes. Incerta vero Abrahami Sculteti ratio, qui postquam de Ori- gene se paucis acturum dixit, quia inter Hæreticos fere potius, quam inter Patres numerat- ur, mox ubi ad ejus doctrinam ventum est & errores, vel à librorum depravatoribus profes- sos ipsos esse censet, vel in iis fluctuasse Origenem demonstrat. Dissimilis illorum Petrus Halloxius Leodiensis, nuperrimus ille Origenis vindex, ipsius vitam, virtutes, & documen- ta libris quatuor fusillime complexus: ad id attentus unum, ut vel integram & orthodoxam, C ac labis immunem Origenis doctrinam fuisse demonstrat; vel si quid veritate victus huius in- hæsisse vitii fateri cogitur, id ut quæsitis undecunque excusationibus diluat.

ORIGENIANORUM ^D LIBER TERTIVS. ORIGENIS SCRIPTA.

Libri tertii partitio.

LIBRUM istum itidem ut priores duos in Capita quatuor dispescimus. I. de Scriptis E Origenis in universum disputat. Quæ, quoniam vel ad Scripturæ interpretationem pertinent, vel sunt peculiaris instituti, in duo genera distribuimus, Exegetica, & Syntagmata. Secundum itaque Caput agit de Origenis Exegeticis, iisque ejus Operibus quibus varias Scripturæ interpretationes ante ipsius ætatem editas complexus est, & ἱερωνυμικὰ appellari queunt. III. versatur circa ejusdem Syntagmata. In Quarto, quo ordine, quibus temporibus lucubratifint libri Origenis, exquiritur. Subjicitur Appendix de libris Origeni falso adscriptis.

CAPVT PRIMVM.

DISPUTATUR IN UNIVERSUM DE SCRIPTIS ORIGENIS.

I. Stylus Origenis redundans & incultus. **II.** Plus septem ei dicenti aderant notarii: totidem librarii & puellæ opera e jus nitidius exarabant. **III.** Quicumque supersunt Ori- genis Libri, vitiatif & corruptif sunt. **IV.** Sua quibusque Origenis Operibus auctoritas, suus valor assignatur. **V.** De Origenianarum scriptionum numero differitur. **VI.** Qui- bus Scripturæ sanctæ editionibus uti solutus fuerit Origenes, aperitur.

I. REDUN-

A I. Redundat stylus Origenis, & diffluit. Quamobrem ipse *ἀμετρον φιλολογίαν* carpit Eustathius Antiochenus, & post illum Epiphanius, cumque *Σεμιναρίων* loquacitatis appellat Theophilus. Hinc & ipsi effatum hoc Salomonis accommodat Nicetas: *In multiloquio non deerit peccatum*: adeo ut parum attentum fuisse putem Erasmus, cum brevitatem ejus laudavit. Vitio huic Origenis causam fuisse censo assiduum docendi & dicendi consuetudinem, quæ verbosos homines facile efficit. Nec verbis solum, sed rebus etiam abundat: quemadmodum enim herbis luxuriat feracior seges, ita Origenis animus, si quando in aliquam sese meditationem conjecerat, tantam ipsi rerum ubertatem felix ingenium, & reconditum doctrinæ penus subministrabat, vix ut notarii scribendo pares essent. Ex hac festinatione, ut supra jam dixi, multa existebant incommoda: nimia erat orationis incuria & supinitas; ad res enim attentus animus insuper habebat verborum curam, & scribilibus sermonem quandoque tædebat; cujusmodi nonnullas suis locis observavimus: res sæpe confundebat cum rebus, ut Scriptores sacros citans aliquando permutaret nomina, & unum appellaret pro altero, ac sæpe Scripturæ loca permisceret; confusus memoriæ scilicet, & quo minus libros consuleret, festinatione impeditus. Scribit Didymus in Apologetico, quem pro Origene edidit, aliam verbis ejus esse sententiam, ac prima fronte videtur. Certe librorum qui supersunt, planus est stylus & apertus, adeoque affirmare ausim, sicubi obscurus sit Origenes, sententiam de industria vitandæ offensionis occultasse. Vitia Origeniani styli notavimus; laudes notaremus quoque, si non id jam accurate & erudite præstitisset Erasmus, quem omnino hac in parte audeat, si quis Adamantio favet.

Erasmus in Censur.

B II. Dixi vix scribendo pares fuisse notarios: sic enim erat. Tradit Eusebius septem & amplius notarios dictanti illi adfuisse; non simul quidem, ut de Cæsare refert Plinius, qui scribis quatuor, vel si nihil ageret aliud, septem uno tempore dictando sufficiebat; sed alternatim, & statim unumquemque vicibus. Cur id ergo tantopere miretur Baronius causam nulla est; nam & tanta fuit ingenii celeritate Origenes, tantaque diurni ac nocturni laboris patientia, ut scribentes notarios facile defatigaret. Pat ei aderat librariorum numerus, una cum puellis, quarum compositissimæ erant & clarissimæ literæ; horumque ad describendas nitide suas lucubrations, non ad dictantis verba in literas referenda, ut putavit Martinus Polonus, opera utebatur. Homilias autem quas ad populum habebat fere quotidie, alii ex ore loquentis excipiebant, quod ante sexagesimum ætatis suæ annum fieri prohibebat. Quod si fecus fuisset factum Homiliarum quæ extant pars non exigua periisset. Hæc non satis distinguit Sixtus Senensis, cum ait: *Origenes quotidie, & quasi ex tempore Scripturas ad populum enarrabat, excipientibus ex ore ejus septem notariis, totidemque velocissimis in scribendo puellis, aliisq. Scripторibus, qui eas (conciones) ad monumentum posteritatis tradiderunt.* Neque sane id dixit Pamphilus, quem testem citat; sed illud duntaxat: *præcipue vero per eos tractatus quos pene quotidie in Ecclesia habebat ex tempore; quos & describentes notarii ad monumentum posteritatis tradebant.*

C III. Insuper scriptiones Origenis esse vitiatas supra notavimus. At ferendum illud erat, si non eo etiam accessisset malorum hominum nequitia, errores suos malis artibus propugnantium, & alienis operibus adulteras manus inferentium. Id ipso etiam nunc vivo attentarunt nonnulli. Ausi sunt idem postmodum Ariani, horumque demum corruptorum audaciam Rufinus scriptione quadam coarguit. Verum non alium quenquam Origeni tantum perfidia sua & temeritate nocuisse quam Rufinum ipsum, merito affirmare possum. Nam ejus scripta interpretans, ita additamentis & detractionibus vexavit & corrupit, ut Origenem in Origene desideres. Acceptum huic quidem refert Adamantius, quod opera ipsius à Latinis hominibus intellectus & usurpatus est; & quod consumtis exemplaribus Græcis in Romanis interpretationibus quodammodo revixit. Verum iisdem expositionibus cum ignari Græcæ linguæ homines acquiescerent, neglecti fere Codices Græci perierunt, adeo ut bona Græca pessimis Latinis commutata sint. Quotquot ergo libros Origenis ad nos fortuna transmisit, violatos esse verisimile est, at eos potissimum qui præter notariorum *σφάλματα*, & Hæreticorum adulterationes, Interpretum etiam hallucinationes & perfidiam senserunt.

D IV. Non par ergo & eadem est librorum omnium auctoritas, quicumque ex Origenis incide profecti sunt. Quemadmodum enim suspecti erant ii præcipue, & damnosissimis scateri erroribus, & ab Ecclesiæ disciplina recedere dicebantur, quos ipse per otium secreto lucubrasset, ac libri præcipue *ἀπὸ τῶν*, in quibus dogmatum suorum officinam statuerat, ut narrat Pamphilus in Apologia: ita ad ejus sensus penitus introspectendos, ac cruenta dogmata, iidem nunc potissimum valere debent. In Homiliis quippe ad vulgi sese accommodavit captum, nec exquisitas doctrinæ merces è myrothecis suis depromtas in

doctis hominibus propinavit. At in elaboratis diligentiori cura lucubrationibus eruditio-
 nis suae promtuarum referavit. Igitur de Graecis, qui super sunt, libris sic statuendum puto, ut
 postremum ordinem Homiliae teneant, priorem cogitate & attente scripta Opera, cujus-
 modi sunt libri contra Celsum, & ἀρχαίων, & Tomi. Judicium de his suum proponens Epi-
 phanius Hær. 64. cap. 5. in omni Scriptura perpetuo errasse dicit Origenem, eamque ingenti
 librorum mole explanasse: tum subnectit: εἰς ἑκάστου γραφῶν ἐ παραρτήσας εἰπὼν ἅ ἀπὸ ἐδῶ.
 Ἐδοκίμω ἐν παραρτήσασιν, καὶ τῶν παραρτήσασιν, καὶ εἰς φύσεις τῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπέσται, μέγας Φερύβων.
 πολλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνάγκην ὅσα ἡ εἰς διόματα ἐδοκίμασε, καὶ ἀεὶ πῶς, καὶ μείζον. *Deoplas, τῶν πα-
 τῶν ἀποστόλων τῶν ἐπὶ αὐτῶν, καὶ μετὰ αὐτὸν ἐπέσται, ἄλλω τῶν ἐν ταῖς ἀπίστον ἀισθησιῶν.* In singulos
 Scripturæ libros non dubitavit dicere que sibi visa sunt. Quacunq; autem in Homiliis, & in
 Proæmiis de moribus, & natura animalium, aliorumque dicta sunt, medius incedens saepe eleganter
 differuit: quacunq; vero de dogmatibus pronuntiavit, & de fide, aliisq; majoris contemplationis,
 omnibus protulisse absurdiora, & qui præcesserunt ipsum, & qui secuti sunt, reperitur; exceptis
 duntaxat Hæreseon feditatibus. Utrumque autem scriptionum Græcarum genus, Homiliis
 dico, & libros per otium accuratos, & quidquid denique Græce ab Origene scriptum
 extat, longe iis anteponi jubeo, quæ in Latinum sermonem derivata sunt, & vel sublectam
 Interpretum fidem, vel hallucinationes, vel utrumque sustinuerunt. Inter scriptiones
 quæ Latine à Veteribus conversæ extant, prima erit earum auctoritas, quas Hieronymi
 dedit interpretatio: postremum tenebunt locum, quæ a Rufino Latinitati donatæ sunt,
 Nec plus fidei sane Veteri Commentariorum in Matthæum Interpreti, quicunq; tan-
 dem ille sit, quam Rufino adhibendum est. Illum si ad Græcum, quem damus, contextum
 exegeris, Deus bone; quod interpretationis monstrum comperies! Totas paginas, tota
 folia assuta, tota detracta deprehendes. Hæc inter, observandum illud etiam discrimen
 est, majorem eorum esse librorum auctoritatem, quos senex Adamantius, ingenio per
 ætatem magis subactio elimavit, quam qui efferente sese in juvenutis æstu fecunditate pro-
 fusi sunt.

V. Nec aliquantulum duntaxat Origenianarum scriptionum partibus, vel notariorum pro-
 perantia, vel corruptorum nocuit audacia; sed in tota etiam volumina invidorum intem-
 perantia grassata est: nam qui tanto conatu in Origene doctrinam sæviebant, ejusne pe-
 percissent libris, & non eos omni studio abolevisent? Accesserunt crebra Synodorum &
 Episcoporum anathemata, quibus Adamantius, Adamantiique doctrina damnata est: tum
 promulgata apud recentiores Græcos decreta, quibus vetitum est ne quis ejus libros descri-
 bat. Unde maximæ Latinorum, ac Græcorum præcipue exemplarium parti clades illata
 est, & oppido pauca ex hoc interitu servata sunt. Quamquam enim ingens adhuc Origeniano-
 rum Operum volumen superest, quota illa pars est magni hujus lucubrationum numeri, quas
 ab eo elaboratas fuisse Veteres prodiderunt? Scribit Theophilus hunc innumerabiles texuisse
 ab eo elaboratas fuisse Veteres prodiderunt? Scribit Theophilus hunc innumerabiles texuisse
 libros, & garrulitatis suæ, quasi damnosæ possessionis mundo reliquisse hereditatem. *Ἄνω καὶ κατὰ
 ταύλογον ἐπληρώσε τὴν διακονίαν ἀμέτρο φλυαρία:* ait Eustathius Antiochenus. *Quis nostrum,*
 inquit Hieronymus, *tantam potest legere, quanta ille conscripsit?* Idem alibi: *Ambrosius, quo chari-
 tas, sumptus, notarios ministrante, tam innumerabiles libros vere Adamantius noster & Chalcente-
 rus explicuit.* Vincentius Lirinensis: *Sed credo pauca conscripsit: nemo mortalium plura, ut mi-
 hi sua omnia non solum non perlegi, sed non inveniri quidem posse videantur.* Ex immenso hoc
 ergo lucubrationum numero Syntactici nomen meruit. Futurum autem præsentens, ut im-
 mensa hæc scribendi licentia nonnullorum sibi reprehensiones conficeret, multis eam ex-
 cufat Tomo 5. in Joh. cujus excufationis fragmenta habes Philocaliæ cap. 5.

Theophil.
 Pasch. 1.
 Et 2.
 Eustath. de
 Eng. lib.
 Hieron.
 Epist. 64.
 ad Pam.
 & Ocean.
 c. 3. Epist.
 18. ad
 Marcell.
 Vinc. Lit.
 contr. hæ.
 cap. 23.

Magdeb.
 Cent. 3.
 cap. 10.

Attamen ingenti huic librorum copia, quam innumerabilem esse dicunt nonnulli, cer-
 tum alii numerum assignarunt. Epiphanius Hær. 64. cap. 63. percrebuisse narrat sex libro-
 rum millia ab eo fuisse conscripta. Atque id ex seipso refert, non ex Methodio, ut perperam
 asseverant Magdeburgenses. Eundem assignant numerum Honorius Augustodunensis
 de script. Eccles. cap. 55. & Cedrenus in Severo, & ex Cedreno Suidas in Origene, & Gly-
 cas Part 3. Annal. Præterea Rufinus in libello de adulteratione librorum Origeneis, de Epi-
 phanio ita loquitur: *Denique quidam ex ipsis, qui se velut evangelizandi necessitatem per omnes
 gentes, & per omnes linguas habere putat, de Origene male loquens, sex millia librorum ejus se legisse
 quamplurima fratrum multitudine audiente confessus est.* Ad ea Hieronymus, qui se omnia Ori-
 genis habere, legisse vero quamplurima jactabat libr. 2. Apol. cap. 4. hæc reponit libri ejus-
 dem sexto capite: *De sex millibus autem librorum, quos ab eos esse lectos confingis, quis credat aut
 te verum dicere, aut illum potuisse mentiri: si enim Origenes sex millia conscripsisset librorum, poterat
 fieri ut vir eruditus, & ab infantia sacris literis institutus pro curiositate & scientia legisset aliena:
 quod vero ille non scripsit, quomodo iste legere potuit: Numeri a indices librorum ejus, qui in tertio volumi-
 ne Eusebii, in quo scribit vitæ Pamphili, continentur; & non dico sex millia, sed tertiam partem nun-
 peries. Habemus Epistolam suprãdicti Pontificis, in qua huic calumnie rursus, dum adhuc esses in Oriente,
 respon.*

A *respondet, & apertissimum mendacium libera veritatis fronte confutat: & in Epist. 62. ad Theophilum, cap. 2. Sex millia Origenis Tomos non poterat quisquam legere, quos ille non scripsit: facilius, credo restem hujus sermonis, quam auctorem esse mentitum.* Negat Hieronymus dixisse Epiphanium sex librorum Origenis millia à se lecta; imo vero tot ab Origene unquam fuisse scripta negat, quamvis id tamen percerebuisse Epiphanius asserat.

Qui sibi volunt igitur Beda in libro de sex aetatibus mundi, Ado Viennensis, Hermannus Contractus, Marianus Scotus, & Conradus Urspergensis, cum Hieronymum quodammodo descripsisse ajunt, quinque millia librorum Origenis fuisse sibi perlecta? Martinus vero Polonus, & Guido Carmelita sex millia? Quid apud hunc Guidonem Isidorus, qui sic loquentem inducit Origenem:

*Condere, si credis, studui tot millia libros,
Quot legio missos ducit in arma viros.*

Sane videtur id sumtum ex proxime laudato Rufini loco, quicum Epiphanii nomen non exhibeat, facile eum ad Hieronymum retulerunt Scriptores illi, quemadmodum ab Erasmo deinde & Genebrardo relatus est. Quod autem quinque librorum millia plerique notant, cum sex alii commemorent, ex corruptis, ut fere fit, numerandi notis ortum errorem puto. Utri autem assentiendum potius, vel Hieronymo tot scriptos ab Origene libros perneganti, an Epiphanio id vulgi sermone ferri asserenti, equidem nescio. Fama quippe, futilis auctor: Hieronymi vero inane argumentum; nam quamvis in indicibus librorum Origenis, quos in tertio vitæ Pamphili libro Eusebius pertexerat, non sex mille, sed ne tertia quidem pars reperta sit, minime hinc efficitur non plures ab Origene lucubratos, quam quot recensuerat Eusebius. Pars aliqua jam intercederat; pars ipsius effugerat diligentiam: licet enim libr. 6. Histor. cap. 32. accuratum eorum catalogum texuisse se scribat, non omnes tamen ad ipsius notitiam pervenisse crediderim.

Ne quis vero censeat sex illa librorum millia, si modo totidem ab Origene scripti sunt, ingentia quadam volumina fuisse, cujusmodi puta Opus contra Celsum, vel Opus *ἀπὸ ἀρχαίων*, vel Tomi in Johannem, vel Homiliae in Lucam. Epistolæ singulæ, singuli Tomi, singulæ Homiliae, suo quæque titulo & nomine in hunc censum venerunt; atque ita facile ingens ille numerus prodiit, qui nec superat fidem, nec valde mirabilis est. Fertur Didymus Alexandrinus pios quosdam viros post Chrysoptomi mortem, Homiliae ejus octingentas supra quatuor mille, cum omnes non possent, in unum collegisse. Tantam vero librorum Chrysoptomi ejusdem copiam fuisse tradit Suidas, ut numerum superarent: tum quasi rem non satis significasset, addit: τὸν ὄσοντα μὲν αὐτὸ καὶ ἀλλὰ ἐν τῷ ἀριθμῷ, οὐ ἀνθρώπου, θεὸς δὲ μᾶλλον τὰ πέντα ἑκατόμβη. *Ejus vero lucubrationum recensere numerum, non hominis, sed Dei potius est, qui omnia cognoscit.* Fertur Theodorus Mopsuestenus plusquam decem voluminum millia edidisse, Raymundus vero Lullius plusquam quatuor. Causa igitur non erat, cur sex mille libros ab Origene fuisse scriptos tam præfacta asseveratione Hieronymus inficiaretur; cum eum præsertim fateatur mille & eo amplius tractatus in Ecclesia fuisse locutum, & innumerabiles præterea Tomos edidisse. Indicem porro librorum ipsius, post Eusebium, idem quoque concinnaverat Hieronymus in voluminibus Epistolarum, quas ad Paulam scripserat; & Origenem cum Varrone, viro πολυγράφου contulerat, ut ipse de se testatur in libro de scriptor. Eccles. cap. 85.

VI. Cæterum cum circa Libros sacros labor Origenis, & industria potissimum versata sit, non eadem Editione in iis interpretandis usus est: in Homiliis siquidem quas ad populi captum accommodabat, Editionem sequebatur Communem, quam usu quotidiano populus conterebar; in Tomis vero Ebraicam veritatem, aliasque Editiones consulebat. Hieronymus in Proœmio Traditionum Ebraicarum: *De Adamantio autem sileo; cujus nomen (se parva licet componere magnis) meo nomine invidiosus est: qui cum in Homiliis suis, quas ad vulgum loquitur, Communem Editionem sequatur; in Tomis, id est, in disputatione majori, Ebraicæ veritate stipatus, & suorum circumdatus agminibus, interdum lingua peregrina quarit auxilia.*

F Quocirca Scripturæ testimonia ab eo sæpenumero aliter relata reperies, ac in Editionibus concepta sunt, quæ hodie circumferuntur: quod & ex memoriæ perfidia aliquando contigit. Par in Evangeliorum deprementis ab eo locis discrimen occurrit; nam præterquam quod variantes suas lectiones Novi quoque Testamenti Codices habebant, ut hodieque habent; utebatur ad hæc sæpenumero Adamantius Evangelio secundum Ebræos, ut tradit Hieronymus in libr. de script. Eccles. cap. 4. atque inde discrepantiam illam extitisse conjicio.